

végzésére Wittenbergbe gyűlt magyar diákok *becsülete épségben tartassék*. Fokozatos büntetések várnak azokra, akik a rendelkezések ellen vétnek.

A wittenbergi magyar coetus könyvkultúrájáról ezeket mondja el az eredeti anyakönyv alapján SZABÓ GÉZA. Könyvében, amely — elsősorban éppen az anyakönyv alapján — az 1555—1613 között fennálló coetus alapításáról és szervezetéről, külső és belső, anyagi és szellemi életéről, hitvallási problémáiról és megszűnéséről számol be, a coetus könyvtárának néhány lapos külön fejezetet szentel *Die gemeinsame Bibliothek* címmel. Adatai már eddig is ismertek voltak elsősorban THURY kiadásából¹; SZABÓ GÉZA a bejegyzések eredeti nyelven való közléséhez inkább csak öszekötő és magyarázó szöveget fűz, távolabbi következtetések nélkül. Ez SZABÓ GÉZA általános előadási módja, ami egész könyvét forrásszerűvé és további kutatások megbízható kiindulópontjává teszi. *Die gemeinsame Bibliothek* című fejezetének jelentősége pedig az, hogy a coetus könyvtárára vonatkozó adatokat beleállította az egész coetus történetének kereteibe. Arra a könyvtárra vonatkozó adatokat, amely magja volt a KASSAI MICHAELIS GYÖRGY 1724-ben történt adományozásával nagyszabásúvá fejlődött hallei magyar könyvtárnak.²

HARSÁNYI ANDRÁS.

Dercsényi Dezső: *Korszerű műemlékvédelem Olaszországban.* Budapest, 1941. 48 l. 8°.

Az Istituto Italiano di Cultura per l'Ungheria támogatásával megjelent munka az új olasz műemléki törvényt ismerteti és méltatja. De DERCSENYI DEZSŐ alapos munkája ezenkívül bemutatja az olasz műemlékvédelem gyökeres átszervezését is; részletes áttekintést nyújt az olasz műemlékvédelem fejlődéséről, megvilágítja a törvény fontos újításait. — Az 1939. év júniusában kibocsátott új olasz műemléki intézkedések a tárgyak jókarban-, épségbentartására és őrzésére vonatkozó rendelkezéseket, továbbá elidegenítés, vagy a tárgyak más úton való átruházásának, behozatal és kivitel, feltárások és leletek, másolás és közelvezés, és a kisajátítás szabályozásairól nyújtanak részletes

¹ THURY E.: *A wittenbergi akadémián járt magyar tanulók társaságának anyakönyve 1555—1608. Iskolatörténeti Adattár. Pápa, 1908. II. 37. skk.* Az adatok egyrészét felhasználta ASZTALOS MIKLÓS is: *Wissenschaftliches Leben in der Wittenberger ungarischen Gesellschaft im XVI. Jahrhundert. Ungarische Jahrbücher, X. (1930).* Különl. is.

² A hallei magyar könyvtárra von. ld. legújabban BUCSAY MIHÁLY: *Régi magyar könyvek a hallei magyar könyvtárban. Budapest, 1941. című munkáját.*

rendelkezéseket. Egyik jelentős újítása a törvénynek, hogy egyes gyűjteményeket teljes egészében nyilvánít műemlékké. Azok a gyűjtemények, amelyeket „tradicionális hírük és különös környezeti jellegzetességük mint együtttest egészen különleges művészeti vagy történeti érdekekkel ruház fel“, többé nem bonthatók szét. Érdekessége továbbá az új törvénynek az, hogy a művészeti szempontot előbbre helyezi a történetinél.

A törvény fokozott figyelmet igényel a könyvtárügy szempontjából is. Nagyon jelentős az általános rendelkezések 1. paragrafusának c) pontja, amely a könyvtárak gyűjtőkörébe tartozó anyag jelentős részét, ritkaságait is műemlékké nyilvánítja: „*kódexeket, kézírásokat, levélgyűjteményeket, valamint könyveket, nyomtatványokat és metszeteket, melyek ritkák és értékesek*“.

Ez az első eset, amikor törvényes rendelkezések szerint a díszes kódexek mellett — amelyek nagy értéküknél fogva a köztudatban már régóta mint műkincsek, „műemlékek“ szerepelnek — kéziratok, levélgyűjtemények, könyvek, nyomtatványok is műemlékké válhatnak. Hazai példákkal illusztrálva tehát nemcsak a pompás Corvinák volnának műemlékek, hanem az egyszerűbb, igénytelen kiállítású magyar nyelvemlékek mellett, esetleg egy XIX. századi naiv népi fametszettel díszített két-lapos ponyvatermék, avagy egy Madách-levél is. Ez jelenti többek között azt, hogy ezek cseréje Olaszországban jogi személyek, intézetek, magánosok, külföldiek között is csak a nemzetnevelési miniszter engedélyével történhetik. A magántulajdonban lévő tárgyaknál a tulajdonos „köteles jelenteni a nemzetnevelési miniszternek minden, a műemlékkel kapcsolatos ügyletét, akár visszterhesen, akár ingyenesen engedi át a műemlék tulajdonjogát, birtokát“. Visszterhes elidegenítés esetén a miniszternek elővásárlási joga van. A nemzetnevelési miniszter továbbá kötelezheti a „műemléknek nyilvánított gyűjtemények és sorozatok tulajdonosait, hogy kulturális célból megengedjék ezen tárgyak, gyűjtemények, sorozatok megtekintését a tulajdonos által esetről-esetre megállapított feltételek mellett“.

Az olasz műemlékvédelmi törvény 1. paragrafusának c) pontja hazai szempontból is megszívlelendő. A kódexek, díszes ősnymtatványok határozott védelmet igényelnek. Hiszen számos olyan darabbal találkozunk, amelyeknek díszítéseit megcsönkítetták, miniatűrűit kivágták. Ismerünk olyan kódexet, amelynek festett díszeit első ismeretűje a mult század nyolcvanas éveiben részletesen leírta: ma e kódex legszebb miniatűrűi hiányzanak. De a kódexeket, ősnymtatványokat nemcsak a csönkítés veszélye fenyegetheti. Sokszor a végzetes cserének is áldozatai lehetnek. Vidéki könyvtárakból ilyen úton vesztett nyoma például két olyan ősnymtatványnak, amelyek korántsem

voltak oly nagyértékűek, vagy ritkák, — de számunkra rendkívüli volt a jelentőségük. A hazai irodalomban 1882-ben még nyilvántartott — s azóta ismeretlen helyen lappangó mindkét ősnymotatványt még a XV. században magyar miniátorok díszítették, sőt szignálták. — A hazai kódexek és ősnymotatványok védelmére elsősorban ezeknek rendszeres feldolgozása és nyilvántartása volna szükséges.

BERKOVITS ILONA.

Kozocsa Sándor: *A Hűség diadalmának első kidolgozása*. Bp., 1940. 83 l. (Irodalomtörténeti Források. Szerk. KOZOCSA SÁNDOR. 1.)

KOZOCSA SÁNDOR nagyjelentőségű sorozatot kezdeményezett, amikor e vállalatba belefogott. Vannak elsőrangú történeti forráskiadványaink, arra azonban nem igen gondolt senki, hogy az irodalomtörténet korszerű műveléséhez is föltétlenül szükséges olyan műveknek gondos, tudományos kiadása, amelyek nélkül egy-egy írói egyéniség, vagy kor arcát világosan nem láthatjuk. Egyetlen ilyenyszerű sorozatunk a VAJTHÓ LÁSZLÓ szerkesztette „*Magyar Irodalmi Ritkaságok*“, melynek számtalan kötete bizonyítja nemcsak iskoláink áldozatkészességét, de az ilyen közlemények szükségét is. Tekintve azonban, hogy a *Magyar Irodalmi Ritkaságok* kötetében az ifjúságnak legalább is túlnyomó részben kell munkát vállalnia, nem kerülhet sor olyan művek kiadására és tudományos gondozására, amelyek az ifjúság szellemi lehetőségeit, tanultságát meghaladják. Mert, ha a tanár végzi e munkát, a pedagógiai cél erőteljesen szenved miatta.

Nem kell tekintettel lennie az ilyen szempontokra KOZOCSA SÁNDOR sorozatának, amikor a kiadó önmaga munkájáért vállalja a felelősséget és a nehéz feladatot megfelelő személy oldhatja meg. A jelen füzet mintaszerű szövegkiadása mutatja, hogy mennyire szükség van az „*Irodalomtörténeti Forrásokra*“. A kiadó bevezetése mintaszerű forrástanulmány és közelebb visz VÖRÖSMARTY MIHÁLY géniuszának ismeretéhez. Egy-egy mű első kidolgozása rendkívül mély belátást enged az író műhelyébe, alkotó lelkének milyenségébe és munkamódszerébe. A végleges szöveget igazán csak az alakuló tárgyon keresztül lehet értékelni, sőt megérteni is, mert az alkotó gondolatának irányát megadja az egyetlen lehető értelmét az alkotásnak. Különösen áll ez a „*Hűség diadalmá*“-ra, mely mintegy előtanulmánya VÖRÖSMARTYnak nagy művéhez, a „*Zalán futása*“-hoz. Ami már bizonyos benne, az a nyelv hallatlan ereje és hajlékonysága és könnyed készség a hexameteres formára. A bevezetés mindenben megfelel a szövegkiadás gondosságának, minden, sokszor apró, kérdésre rávilágít és teljessé teszi előttünk a mű képét. A kiadó-szerkesztőt, akinek már megjelent hasonló természetű tanulmánya és szövegkiadása (A Za-